

روابط سیاسی و تاریخی

ایران و اسپانیا

بزرگداشت چهارصد سال روابط دیپلماتیک

مجموعه مقالات و گزارش‌ها

فارسی - اسپانیایی

تهیه کننده:

مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی

مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تهران - ۱۳۹۸

فهرست نویسی پیش از انتشار

سرشناسه: نمایشگاه اسناد و همایش بزرگداشت چهارصد سال روابط تاریخی ایران و اسپانیا (۲۰۱۷م=۱۳۹۵: مادرید، اسپانیا)
عنوان و نام پدیدآور: روابط سیاسی و تاریخی ایران و اسپانیا: بزرگداشت چهارصد سال روابط دیپلماتیک، مجموعه مقالات و گزارش‌ها (فارسی-اسپانیایی) / گردآوری و تنظیم کاظم شریف‌کاظمی، محمد چگینی؛ [برای] اداره حفظ و نگهداری اسناد، مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی [وزارت امور خارجه].

مشخصات نشر: تهران: وزارت امور خارجه، اداره چاپ و انتشارات، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۳۲۶ ص. مصور رنگی.

شابک: ۷-۸۶۶-۳۶۱-۹۶۴-۹۷۸

بها: ۴۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتاب حاضر گردآوری مقالات ارایه شده در همایش "چهارصدمین سالگرد برقراری روابط ایران و اسپانیا" می‌باشد.

موضوع: ایران - روابط خارجی - اسپانیا

موضوع: اسپانیا - روابط خارجی - ایران

شناسه افزوده: شریف کاظمی، کاظم، ۱۳۵۵-، گردآورنده

شناسه افزوده: چگینی، محمد، ۱۳۵۸-، گردآورنده

شناسه افزوده: ایران، وزارت امور خارجه، مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی. اداره حفظ و نگهداری اسنادی.

شناسه افزوده: ایران، وزارت امور خارجه، اداره چاپ و انتشارات

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ن ۸ DSR۱۲۲۲

رده‌بندی دیویی: ۳۲۷ / ۵۵۰۴۶

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۰۶۵۳۹

روابط سیاسی و تاریخی ایران و اسپانیا: بزرگداشت چهارصد سال روابط دیپلماتیک

مجموعه مقالات و گزارش‌ها (فارسی - اسپانیایی)

گردآوری و تنظیم: کاظم شریف‌کاظمی، محمد چگینی، به سفارش مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۸

هماهنگی امور نشر: بیتا طهرانیان

ویراستار ادبی: عصمت دریکوند

صفحه آرای: سحر حسینی صنعتی

صفحه آرای، طراحی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

اداره چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی، چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

تلفن: ۲۲۸۲۲۹۷۰۲۹، نمابر: ۲۲۸۲۲۵۶۵

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی

تلفن: ۲۲۸۰۲۶۶۲

فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان ناشران، طبقه همکف پلاک ۱۶/۲۲

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۹۰۳۱۵، تلفن فاکس: ۰۲۱-۶۶۹۵۲۲۹۰، تلفن همراه: ۰۹۳۵۹۳۰۴۳۷۱

فهرست مطالب

یادداشت ناشر..... ۱

▲ پیام وزرای امور خارجه ایران و اسپانیا

- پیام وزیر امور خارجه اسپانیا..... ۹
پیام وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران..... ۱۱

▲ سخنرانان نشست افتتاحیه

۱. سفیر اسپانیا در جمهوری اسلامی ایران ۱۵
۲. سفیر جمهوری اسلامی ایران در اسپانیا ۱۷
۳. مدیر کل مغرب، آفریقا و خاورمیانه وزارت امور خارجه اسپانیا..... ۲۱
۴. معاون پژوهشی مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ۲۳

▲ نشست‌های علمی

- پانل اول ۳۳
پانل دوم ۳۷

▲ مقالات همایش

- سرزمین‌های دور، ارتباطات نزدیک، نگاهی به تأثیرات متقابل فرهنگی و تمدنی ایران و اسپانیا
دکتر مرتضی دامن‌پاک جامی ۴۱
مناسبات ایران- اسپانیا، از سقوط صفویان تا پیروزی انقلاب اسلامی در ایران
دکتر محمدعلی کاظم‌بیگی ۱۰۳

▲ پیوست‌ها

۱. برنامه همایش ۱۲۹
۲. بازتاب رسانه‌ای همایش ۱۳۳
۳. گزارش تصویری همایش ۱۴۵
۴. اسناد گزیده تاریخی موجود در آرشیو اسناد وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ۱۵۷
۵. فهرست گزیده اسناد تاریخی روابط ایران و اسپانیا در آرشیو اسناد ملی اسپانیا ۱۸۰

یادداشت ناشر

ایران و اسپانیا در حالی چهارصدمین سالگرد برقراری روابط خود را در سال ۲۰۱۶ پشت سر گذاشتند که روابط دو کشور طی دهه‌های اخیر تحت تأثیر رابطه اتحادیه اروپا و آمریکا با ایران قرار داشته است. با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید و برنامه دستگاہ سیاست خارجی آن برای تنش زدایی و دور کردن ایران از فضای امنیتی که بر کشور تحمیل شده بود، دیپلماسی نوع دوم هم اهمیت خاصی پیدا کرد. در این میان اداره اسناد و تاریخ دیپلماسی (اکنون اداره مطالعات اسناد و تاریخ روابط خارجی) با دسترسی به قدیمی‌ترین مرکز اسناد آرشیوی کشور در وزارت امور خارجه نقش مهمی در پیشبرد دیپلماسی فرهنگی و بازشناسی و معرفی تاریخ روابط خارجی ایران دارد. برگزاری همایش‌های بزرگداشت روابط یکی از برنامه‌های این اداره در راستای کمک به تحقق این هدف است. از این رو و به مناسبت چهارصدمین سالگرد برقراری روابط رسمی و صدمین سال تأسیس سفارت ایران در مادرید، نمایشگاه اسناد و همایش روابط ایران و اسپانیا، عصر روز پنج‌شنبه ۲۸ بهمن ۱۳۹۵ با پیام وزیران امور خارجه دو کشور در محل دانشکده دیپلماتیک وزارت امور خارجه اسپانیا برگزار شد.

این همایش و نمایشگاه با همکاری وزارت امور خارجه دو کشور (مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران و مرکز اسناد تاریخی اسپانیا) و با حضور سفرای ایران و اسپانیا (در مادرید و تهران)، معاون پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی (اکنون مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی) وزارت امور خارجه

جمهوری اسلامی ایران، رئیس دانشکده دیپلماتیک اسپانیا، تعدادی از سفیران و دیپلمات‌های مقیم مادرید و جمع زیادی از دانشجویان دانشکده دیپلماتیک و پژوهشگران اسپانیایی و ایرانی برگزار شد. در ابتدای این برنامه، نمایشگاه اسناد با حضور مقامات شرکت‌کننده افتتاح و بازدید شد.

در آغاز این همایش، ادواردو لوپز بوسکتس، سفیر اسپانیا در تهران و مدیر این همایش گفت: امروز ما چهارصدمین سال یک رخداد بسیار مهم در روابط دو کشور را جشن می‌گیریم. این رویداد، مأموریت گارسیا دون گارسیا دسیلوا ای فیگوئروا سفیر اعزامی فیلیپ سوم به دربار شاه‌عباس صفوی است که تقریباً ۱۰ سال به طول انجامید. قرائت پیام آلفونسو داستیس، وزیر امور خارجه اسپانیا و دکتر محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بخش بعدی این همایش بود. که توسط مدیر کل وزارت خارجه اسپانیا و سفیر ایران در مادرید قرائت شد.

محمدحسن فدایی فرد، سفیر جمهوری اسلامی ایران در مادرید پس از قرائت پیام وزیر امور خارجه با بیان اینکه قدمت روابط دوستانه دو کشور از سابقه تأسیس بسیاری از کشورهای جهان طولانی‌تر است، اظهار کرد: ویژگی‌های رفتاری مشترک دو ملت متمدن و فرهنگ‌ساز ایران و اسپانیا، از قبیل مقاومت در مقابل سختی‌ها، استقلال‌طلبی، صلح‌خواهی، نوع دوستی، عدالت‌طلبی و تعامل دوستانه با ملت‌ها بر تارک تاریخ دو کشور می‌درخشد.

مانوئل گومز آسبو، مدیرکل کشورهای مغرب، آفریقا، مدیترانه و خاورمیانه وزارت امور خارجه اسپانیا، سخنران بعدی همایش ضمن اشاره به سوابق همکاری‌های دو کشور به کمک خاویر سولانا، رئیس سابق سیاست خارجی اتحادیه اروپا در آغاز مذاکرات هسته‌ای از بیش از یک‌دهه پیش اشاره کرد.

دکتر مرتضی دامن‌پاک‌جامی، معاون پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت خارجه ایران، به‌عنوان سخنران بعدی این همایش نیز گفت: اگرچه اکنون ۴۰۰ سال از سفر دن گارسیا دوسیلوا فیگوئروا نجیب‌زاده اعزامی فیلیپ سوم پادشاه اتحادیه اسپانیا و پرتغال به دربار شاه عباس اول می‌گذرد، اما برای درک واقعی اهمیت روابط ایران و اسپانیا باید باز هم در دل تاریخ به گذشته‌های دورتر سفر کنیم و ریشه‌های این ارتباطات را در دوران باستان جست و جو کنیم. وی افزود: اسپانیا و ایران در دوران معاصر نیز مراودات مبتنی بر دوستی و احترام متقابل را مبنای روابط خود قرار داده‌اند که تأثیر آن را می‌توان در روابط بین دو کشور در دوران بعد از انقلاب اسلامی ایران به‌خوبی مشاهده کرد.

به گفته معاون پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش وزارت امورخارجه، فضای ایجادشده در تعاملات ایران با جامعه جهانی پس از روی کارآمدن دولت اعتدال‌گرای دکتر حسن روحانی در ایران، به‌ویژه شرایط پس از حل‌وفصل برنامه هسته‌ای ایران در چارچوب برنامه جامع اقدام مشترک (برجام)، به تقویت و تحکیم مناسبات ایران و اروپا کمک کرده است. با وجود برخی نگرانی‌ها و تردیدها درباره سرنوشت توافق هسته‌ای، باید اذعان کرد که فضای کنونی حاکم بر روابط ایران و اروپا فضای مثبت و امیدوارکننده‌ای است و روابط ایران و اسپانیا نیز می‌تواند از این فضا بیشترین بهره را ببرد. با پایان یافتن آیین افتتاحیه رسمی، برنامه سخنرانی‌های علمی همایش برگزار شد. در این سخنرانی‌ها، لوییس خیل فرناندز، استاد پیشکسوت دانشگاه کمپلوتسه مادرید موضوع «تماس‌های دیپلماتیکی بین اسپانیا و ایران در طول اتحاد دو پادشاهی اسپانیا و پرتغال» را مطرح کرد. دکتر مرتضی دامن‌پاک‌جامی، معاون پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت امورخارجه ایران موضوع «سرزمین‌های دور، روابط نزدیک، نگاهی به تأثیرات متقابل فرهنگی و تمدنی ایران و اسپانیا» را عنوان کرد.

دکتر محمدعلی کاظم بیگی، استاد تاریخ دانشگاه تهران در بحثی درباره «مناسبات ایران و اسپانیا از زمان سقوط صفویان تا پیروزی انقلاب اسلامی» داشت: وی با اشاره به فراز و نشیب‌های روابط ایران و اسپانیا پس از سقوط صفویه، به برقراری روابط سیاسی بین دو کشور پس از جنگ جهانی دوم جهانی، ارتقای روابط به سطح سفیر و گسترش مناسبات اقتصادی دو جانبه اشاره کرد و اهمیت تأسیس کرسی زبان اسپانیایی در دانشگاه تهران را به‌عنوان گام مهمی برای گسترش روابط فرهنگی برشمرد.

خانم دکتر ماریا خسوس مریزو مارتین، استاد تاریخ دانشگاه اکسترمادورا، صحبت خود را با عنوان «روابط اسپانیا و ایران در قرن بیست و یکم: نگاهی به آینده» ارائه داد. وی ضمن اشاره به روابط اسپانیا با ایران قبل از تحریم، به تجزیه و تحلیل نقاط قوت و ضعف دو کشور پرداخت. وی در این رابطه، موقعیت ژئواستراتژیکی ایران، منابع طبیعی و ویژگی‌های فرهنگی ایران را نقاط قوت کشورمان دانست و نقاط ضعف ایران را احاطه کشور، ازسوی بسیاری از کشورها در وضعیت جنگی و ناآرام و تنش‌ها به‌دلیل انرژی هسته‌ای نام برد.

دکتر آلفرد گوتیرز کاواناگا، رئیس انجمن ایران‌شناسان اسپانیا و استاد روابط بین‌الملل دانشگاه پونتیفیسای مادرید نیز در سخنانی گفت: دو نقطه، رویکرد اسپانیا و ایران از بیش از دوهزار سال قبل را برجسته می‌سازند و آن‌ها، تحسین دانش و گسترش تماس‌های فرهنگی هستند. وی افزود: اسپانیا و ایران کشورهای متمدن‌گرا، پذیرنده، سازنده و ارسال‌کننده فرهنگ‌ها بودند.

متاسفانه علیرغم تلاش زیاد تهیه‌کنندگان این اثر، امکان دسترسی به متن کامل مقالات شرکت‌کنندگان اسپانیایی فراهم نگردید و خلاصه‌ای از آنها در بخش نشست‌های علمی منعکس گردیده است. به همین دلیل بخش مقالات کتاب تنها در برگیرنده دو مقاله دریافت شده از شرکت‌کنندگان ایرانی است که از این بابت از آنها تشکر می‌کنیم.

در نمایشگاه حاشیه این همایش، ۸۰ سند آرشیوی که بیانگر سیر تاریخی روابط ایران با اسپانیا از دوره صفویه (ورود اولین سفیر رسمی پادشاه اسپانیا به ایران در سال ۱۶۱۷) تا زمان معاصر است، به همراه ۴۰ عنوان کتاب به زبان های فارسی و اسپانیایی که به موضوع روابط ایران و اسپانیا پرداخته‌اند، در معرض دید علاقه‌مندان قرار گرفت. بخشی از این کتاب‌ها را معاونت پژوهشی از داخل کشور تهیه و به اسپانیا منتقل کرد.

در خاتمه از جناب آقایان کاظم شریف‌کاظمی و محمد چگینی که مجموعه حاضر را تنظیم و گردآوری کرده‌اند و از همکارانمان در اداره چاپ و انتشارات که کتاب را برای انتشار آماده کردند و نیز سرکار خانم‌ها فاطمه محمد علی مدی و پریسا شاه‌محمدی تقدیر و تشکر به عمل می‌آید. ضمناً جا دارد از زحمات بی‌شائبه جناب آقایان ابوالفضل کاشانی و علی گلابی که در تهیه این مجموعه همکاری موثری داشته‌اند، تقدیر به عمل آید.

معاونت پژوهشی و مطالعاتی

مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه